CERCETAREA ÎN DOMENIUL ȘTIINȚELOR ISTORICE LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI ÎN ULTIMELE DOUĂ DECENII

Cercetarea istorică are în centrul universitar Iași o veche tradiție al cărei început pornește de la Mihail Kogălniceanu, urmat de A. D. Xenopol a cărui laborioasă activitate a contribuit la creșterea prestigiului științei românești peste hotare. Mulți alți istorici, în perioada dintre cele două războaie, cu toate condițiile grele din trecut, au dat istoriografiei românești și universale lucrări de mare valoare care au consolidat buna reputație a cercetărilor istorice ieșene.

Dar în condițiile eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, a construirii socialismului, o etapă nouă se deschide pentru dezvoltarea științelor în toate domeniile.

Viața nouă, pe care regimul de democrație populară a inaugurat-o, a determinat o transformare radicală în orientarea și activitatea istoriografiei noastre.

Organizarea și orientarea ideologică a studiilor istorice au primit un puternic impuls prin reforma învățămîntului din 1948, prin organizarea Academiei, cînd au luat ființă Institutele de istorie din București, Iași și Cluj.

Legătura dintre activitatea științifică și procesul de învățămînt a devenit mai strînsă. S-au creat condițiile necesare unei puternice și rapide dezvoltări.

Construirea socialismului în țara noastră impunea, o dată cu crearea bazei materiale, și crearea unei noi suprastructuri. În cadrul acesteia, știința istorică ocupă un loc deosebit de important. Știința istorică ajută la rezolvarea problemelor vieții, la înțelegerea profundă a sarcinilor construcției socialismului. Știința istorică trebuie să fie strîns legată de contemporaneitate, trebuie să slujească la satisfacerea cerințelor societății ; istoria devine astfel strîns legată de practică.

Aceste sarcini au stat în fața noii istoriografii romîne. Sub îndrumarea partidului clasei muncitoare, istoricii și-au însușit ideologia marxist-leninistă care le arată calea interpretării științifice a fenomenelor istorice și legile generale de dezvoltare a societății. Totodată s-au asigurat condițiile pentru formarea unor cadre tinere de noi cer-

cetători, fapt care a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea științelor istorice în R.P.R.

Documentele Congreselor partidului, ale plenarelor C.C. al P.M.R., lucrările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, cuprind aprecieri profund științifice asupra istoriei patriei și formulează cu claritate sarcinile principale ale noii istoriografii.

Un moment important în dezvoltarea istoriografiei în țara noastră l-a constituit Congresul al II-lea al P.M.R. din decembrie 1955. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. a relevat pe de o parte succesele dobîndite de știința istorică sub regimul democrației populare, iar pe de altă parte a indicat sarcinile de viitor ale istoricilor noștri. Printre cele mai importante a fost aceea „de a elabora cu forțele unui larg colectiv de cercetători științifici o istorie a Romîniei care să sintetizeze, de pe pozițiile marxist-leniniste, tot ce s-a realizat la noi pe tărîmul științei istorice și să însemne un pas înainte în dezvoltarea acestei științe, îndeosebi în soluționarea unor probleme de bază ale istoriografiei noastre, probleme ale procesului de formare a poporului romîn, ale istoriei contemporane, ale periodizării istoriei". [1]

Dar pentru a se putea ajunge la o asemenea lucrare, a fost necesară o muncă asiduă pentru a umple mari goluri în documentarea istorică, pentru lămurirea prin studii monografice a unor importante probleme economice, sociale, politice și culturale din istoria poporului romîn.

Încadrați în frontul larg al istoricilor din toată țara, istoricii din centrul universitar Iași, grupați în catedrele de Istoria Romîniei și Istoria universală, au dat o contribuție importantă prin elucidarea unor probleme de bază ale istoriei Romîniei, precum și prin unele studii privind istoria Moldovei.

În domeniul istoriei vechi s-a urmărit prin prospecțiunile și săpăturile arheologice în Moldova să se aducă noi informații și interpretări cu privire la dezvoltarea societății omenești din această perioadă. Printre cele mai importante menționăm pe acele de la Stoicani (1948—1949), Trușești (1950—1957), Hlincea (1952—1954), Bicaz (1955—1958), Valea Lupului (1954—1957), Dolheștii Mari (1957—1958), Dănești (1958), Cucuteni (1963—1964). S-au obținut rezultate noi și deosebit de valoroase cu privire la istoria societății din perioada comunei primitive și din perioada prefeudală pe teritoriul patriei noastre.

Tot în domeniul istoriei vechi a Romîniei s-au făcut cercetări (ele vor continua) cu privire la „Dacii pe teritoriul Moldovei" la Bîtca Doamnei (Neamț) și alte localități. Prin săpăturile arheologice efectuate în ultimii ani, prin cercetările efectuate pe bază de texte, inscripții, material paleografic și numismatic, s-au obținut realizări importante pentru clarificarea acestei chestiuni și pentru completarea rezultatelor unor studii ceva mai vechi referitoare la triburile getice și bastarnice și relațiile cu orașele grecești de pe țărmul romînesc al Mării Negre, precum și relativ la provinciile romane de la Dunărea de Jos.

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări.* 1955—1959, Buc., 1959, p. 15.

În primii ani de cercetare în domeniul istoriei medii, după 23 August 1944, istoricii noştri şi-au concentrat activitatea asupra publicării unor mari culegeri de documente care să permită să se reia pe baze largi studierea problemelor fundamentale ale istoriei medii a Romîniei. La realizarea unui mare corpus de documente privind istoria medie au contribuit şi istoricii ieşeni. Concomitent cu activitatea de pregătire a volumelor de documente, medieviştii de la Facultatea de istorie din Iaşi au trecut la studierea şi prezentarea sub formă de monografii a vechilor instituţii feudale din Moldova. În afară de organizarea puterii centrale în statul moldovenesc, medieviştii de la Universitatea din Iaşi au studiat şi alte probleme majore ale istoriei patriei noastre. Au redactat şi publicat articole referitoare la propritatea feudală şi obştea ţărănească, s-au făcut cercetări pentru cunoaşterea în mod aprofundat a economiei Moldovei, a relaţiilor dintre stăpîni şi iobagi, a răscoalelor care au avut loc în epoca feudală.

Merită să fie subliniat faptul că în domeniul istoriei medii cercetările au fost orientate şi spre teme privind relaţiile Principatelor Romîne cu ţările vecine.

Este cunoscut faptul că în vechea istoriografie studierea istoriei moderne a fost neglijată sub diferite pretexte. Adevărata cauză care a determinat această atitudine a istoricilor din trecut a fost că ei au căutat să treacă sub tăcere mişcările revoluţionare din această perioadă istorică şi mai ales lupta maselor împotriva regimului burghezo-moşieresc. Aşa se explică şi faptul că s-au editat mai puţine documente de istorie modernă şi aproape de loc de istorie contemporană. S-au publicat mai ales memorii care au deformat realitatea istorică, scrise de pe poziţia claselor conducătoare. Iar, cînd totuşi, la anumite date comemorative s-au publicat unele studii privind trecutul de luptă pentru libertatea socială şi naţională s-a falsificat adevărul istoric. Unul dintre cele mai elocvente exemple îl constituie modul cum s-a scris istoria anului revoluţionar 1848 şi a războiului pentru independenţa naţională.

Cercetările cu privire la epoca modernă a Romîniei, la Iaşi, de altfel ca şi în celelalte centre universitare din ţară, s-au concentrat asupra celor trei mari evenimente din punct de vedere politic, ale secolului al XIX-lea: Revoluţia de la 1848, Unirea Principatelor Romîne şi războiul pentru independenţă.

În vederea cunoaşterii antecedentelor anului 1848 în Moldova s-a studiat situaţia economică, socială şi politică în perioada de destrămare a feudalismului şi a începutului relaţiilor capitaliste, caracterul formării burgheziei romîneşti în comparaţie cu burgheziile din statele apusene. S-au făcut cercetări cu privire la unele organizaţii şi mişcări revoluţionare anterioare anului 1848.

Unirea Principatelor, al cărei centenar s-a sărbătorit în mod solemn, a fost un prilej de mare însufleţire în rîndul maselor populare, subliniind prin aceasta caracterul profund popular al acestui act istoric. Istoricii ieşeni au acordat un deosebit interes acestui eveniment, publicînd mai multe studii.

Merită să fie subliniată grija pentru a fi puse în adevărata lor lumină unele aspecte ale războiului pentru independență și consecințele lui și în special problema recunoașterii independenței Romîniei după Congresul de la Berlin.

Un element nou, de o deosebită importanță, în epoca modernă, a găsit istoriografia noastră în mișcările țărănești și muncitorești în care s-a manifestat mai puternic lupta de clasă. Studii valoroase au fost publicate în legătură cu marea răscoală țărănească din 1907.

Istoria contemporană a Romîniei are un rol deosebit de important alături de celelalte discipline ale istoriei. Ocupîndu-se de perioada dintre cele două războaie mondiale, ea demască politica antipopulară a burgheziei și moșierimii romîne, scoate în evidență lupta maselor asuprite conduse de P.C.R. împotriva exploatării și, în sfîrșit, se ocupă de marile transformări revoluționare de după 23 August 1944 pînă în zilele noastre.

Cercetările în domeniul istoriei contemporane la Universitatea din Iași s-au îndreptat în mai multe direcții: studierea politicii interne și externe a Romîniei între cele două războaie mondiale, momente importante din lupta P.C.R. din această perioadă, Romînia în preajma instaurării regimului democrat-popular și primele lui realizări.

S-au elaborat studii cu privire la perioada stabilizării relative și temporare a capitalismului. Politica antinațională de fascizare a țării și de progresivă înfeudare față de Germania hitleristă și lupta P.C.R. împotriva acestei politici a guvernelor burghezo-moșierești au făcut, de asemenea, obiectul mai multor lucrări. Concomitent s-a studiat și politica externă a Romîniei în cadrul relațiilor internaționale. S-a cercetat pe o bază de largă documentare, făcîndu-se investigații și în arhivele din alte țări, rolul Romîniei în Mica Înțelegere. S-au studiat și unele aspecte ale politicii Germaniei fasciste care anunța punerea în aplicare a planului de subjugare economică și politică a Romîniei. Reforma agrară din 1945 a stat de asemenea în atenția istoricilor de la Universitatea din Iași.

Paralel cu aceste cercetări cadrele didactice au elaborat și studii de istorie culturală, publicînd un volum cu privire la istoria învățămîntului superior în Moldova cu ocazia centenarului Universității ieșene. O contribuție substanțială au dat istoricii din Iași la elaborarea Tratatului de istorie a Romîniei.

În prezent, pe lîngă alte teme, un colectiv de cadre didactice lucrează la alcătuirea unei mari monografii a istoriei orașului Iași, care va prezenta dezvoltarea orașului nostru din timpurile cele mai vechi pînă în zilele de mare avînt economic, cultural și edilitar de astăzi.

Activitatea științifică a catedrelor de Istorie a Romîniei și Istoria universală se reflectă în revista de istorie a Universității, în revistele de specialitate din țară și străinătate. Cercetătorii ieșeni au contribuit la elaborarea a numeroase volume consacrate unor evenimente (de exemplu anul revoluționar 1907, Istoria luptelor greviste din anii 1929—1933, Reforma agrară din 1945, Unirea Principatelor ș.a.) sau apărute cu prilejul unor congrese internaționale ale istoricilor la Roma 1955 și la Stockholm 1960.

Rezultatele cercetărilor ştiinţifice în domeniul istoriei s-au făcut cunoscute în străinătate şi cu ocazia participării unor cadre didactice ieşene la congresele internaţionale de la Stockholm, Moscova, Praga, Budapesta, Berlin, Madrid etc. unde s-au prezentat comunicări şi s-a participat la discuţii.

Progresele realizate de cercetătorii ieşeni în ultimele două decenii au permis ca pentru planul de perspectivă să fie elaborată o temă mai largă, corespunzătoare stadiului de dezvoltare a ştiinţei istorice pe plan naţional şi mondial.

Declaraţia P.M.R. din aprilie 1964, punînd în discuţie cele mai importante probleme de istorie ale contemporaneităţii, este un izvor deosebit de preţios pentru istorici atît în ceea ce priveşte îmbogăţirea tematicii, cît şi metoda de rezolvare a unor probleme dificile ale istoriei patriei şi a celei mondiale.

În orientarea planului de activitate ştiinţifică a istoricilor ieşeni spre o cît mai justă înţelegere a problemelor ce urmează să fie studiate precum şi în munca de interpretare a fenomenelor istorice, acest document de partid şi-a găsit o largă aplicare.

Sărbătorind două decenii de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, istoricii ieşeni îşi îndreaptă gîndul plin de recunoştinţă către Partidul Muncitoresc Romîn şi Guvernul Republicii Populare Romîne, pentru grija şi atenţia deosebită pe care o acordă dezvoltării culturii şi ştiinţei. Istoricii ieşeni vor munci şi în viitor cu tot elanul pentru împlinirea sarcinilor mari care stau în faţa frontului istoricilor din patria noastră.